

pystyisivät yhdessä näiden kanssa kääntämään myös virallisen Amerikan tasa-arvoisuuteen perustuvan kansainvälisen yhteistyön kannalle.

Juuri viimeksi mainittuun tarkoitukseen UNESCO on edelleen käyttökelpoinen väline.

Taisto Hujanen

Kirjallisuus

SCHILLER, Herbert I. Scrapping the International System: The United States' Proposed Withdrawal from UNESCO. New Deliberations, Winter 1984, s. 5-7.

Keskustelut

EDWARD L. PALMER, The Black Press Institute. 21.12.1984.

JAN CAREW, Professor, The African-American Studies Department, Northwestern University. 21.12.1984.

kirja~arvioita

Tavallaan ekonomismia

GANDY, Oscar H. Jr. Beyond Agenda Setting: Information Subsidies and Public Policy. Norwood, Ablex, 1982.

Raaputtakaa joukkotiedotuksen yhteiskuntatieteen pintaa ja useammin kuin ehkä arvaattekaan löydätte paitsi tietysti tiedettä myös mytologiaa.

Varsinkin joukkotiedotuksen vaikutus-tutkimuksessa on vahva taipumus nähdä joukkoviestintä tarunomaiseen tapaan vieraaksi mahdiksi tai ulkopuoliseksi vaikutusvoimaksi, johon eivät päde ihmisten tavanomaisen kanssakäymisen säännöt. Vaikutusmahtina joukkotiedotus ei kuulu yhteisön tai yhteiskunnan normatiivisen järjestyksen piiriin, vaan pikemmin esineiden, arvaamattomien kapineiden kausaaliseen järjestykseen; inhimilliselle ja yhteisölliselle vieraaseen. - Katsoipa joukkotiedotuksen vaikutusteoria vaikutukset vahvoiksi taikka vähäisiksi, on siinä yleensä aina myös myyttistä artikulaatiota, finessoiduinta päiväjärjestyskoulukuntaa myöten.

Niin asiallinen, arkinen ja maallistunut kuin esimerkiksi Wiion selostus päiväjärjestysuuntauksesta onkin, on siinäkin myyttistä viritystä, vaikei se näe ihmisiä voimattomiksi viestinnän Mahdin edessä. Päiväjärjestyskoulun mukaan "joukkoviestintä antaa kansalaisille kunkin päivänä puheenaiheet kuten kokouksen osanottajille jaetaan kokouksen työjärjestys. Työjärjestys ohjaa luonnollisesti päätöksiä johonkin suuntaan, mutta osanottajilla on kuitenkin mahdollisuus muuttokseen, hylkäämiseen tai hyväksymiseen. ... Jos esille otetuista aiheista ei ole ennestään vakiintuneita käsityksiä, niin yleisö on valmis omaksumaan joukkoviestimien esille tuomia kantoja, mikäli eri joukkoviestimet esittävät asian suunnilleen samalla tavalla. Jos kuitenkin

joukkoviestimien kannat eroavat suuresti toisistaan ja/tai kansalaisilla on kiinteät asenteet tai poikkeavat kokemukset, niin silloin joukkoviestimien kantaa ei hyväksytä. Tällöin kansalaiset voivat muodostaa itsenäisen ja viestimien kannasta poikkeavan näkemyksen. Näin selittyy se, miksi viestinnän vaikutuksen tutkimus on saanut niin suuressa määrin ristiriitaisia tuloksia. Toisinaan joukkoviestinnällä näkyy olleen vaikutusta, toisinaan ei."

Ihmiset eivät ole joukkoviestinnän armoilla, mutta yhtäkaikki joukkoviestinnän kausaalinen vaikutusvoima on olemassa ihmisen kokemuksen ja ihmisten yhteisön ulkopuolella.

Gandy tavoittelee päiväjärjestyskoulun kriittistä ylitystä; **beyond agenda setting**, kuuluu lupaus. Ei niin, että hän epäilisi päiväjärjestyskoulun teoriaa joukkoviestinnän vaikutustavasta. Agenda kyllä asetetaan joukkoviestinnässä, ja vastaanottajat omaksuvat 'päätösesityksiä' esimerkiksi Wiion toteamin ehdoin. Gandy vain haluaa edetä pitemmälle ja tutkia, kuka asettaa ja millä tavalla yhteiskunnan päiväjärjestyksen joukkoviestinnässä.

Kriittisessä tarkastelussaan Gandy ei irtaudu vaikutustutkimuksen myyttisestä puolesta, päinvastoin. Hän haluaa tutkia, ketkä ihmiset ja mitkä yhteisöt käyttävät sitä yhteisön normatiivisen järjestyksen tuolle puolen karannutta kausaalista vaikutusvoimaa, jollainen moderni joukkotiedotus on; keillä ihmisillä on hallussaan vaikutusvoimia, joita inhimillisen kanssakäymisen normaalisaännöt eivät koske. Tavallaan Gandyn perspektiivi on lähes massakulttuurinen fantasia yli-inhimillisestä ja kohtuuttomasta valankäytöstä; joukkoviestinnän julkisivun takaa hän etsii (Stuart Ewenin termillä) "captains of consciousness".

Gandyn tarkastelun salaliittolaisteoreettinen painotus ei ole kiintoisa (eikä edes erityisen voimakas). Kiintoisampaa on hänen teoriansa "tietoisuuskommenttien" toimintatavasta ja ylimalkaan ihmisten tavasta käyttää viestintää tai olla viestinnässä. Gandy sanoo kehittäneensä tarkastelutapansa poliittisen taloustieteen (political economy) pohjalta, ja ytimeltään se on seuraava (s. 8):

"Koska yksilöiden ja kollektiivien päätöksenteon ydinkysymys koskee infor-

maatiota, merkitsee informaation kontrolli päätöksenteon kontrollia. Ja koska informaation vaihto määräytyy ensi sijassa taloudellisella pohjalla, heijastuvat taloudellisten resurssien vinot jakaumat informaation vinoissa jakaumissa. Tästä taloudellisesta näkökulmasta käsitämme asian niin, että muiden ihmisten päätösten ja toiminnan kontrollin lähteenä on valta kontrolloida näiden informaation saantia." - Keskeisenä instrumenttina 'informaatiotalouden' säätelystä ovat informaatiotukiaiset (information subsidies), joiden avulla vaikutetaan informaation hintaan: helpotetaan sellaisen informaation hintaa, joka on omiaan vaikuttamaan informaation kuluttajien päätöksiin informaation tuottajan/kustantajan kannalta edullisesti; näin informaatiotukiaisilla ohjailtaan viime kädessä koko yhteiskuntapolitiikkaa (public policy).

Gandyn ihmiskuva on erikoinen - monadinen, saataisi Tarmo Malmberg sanoa. Ihminen on Gandylle päätöksentekijä, PT. "Kaikki ihmiskäyttäytyminen ... on olennaisesti rationaalista ja perustuu sen informaation määrään ja laatuun, jota päätöksentekijällä (PT) on käytettävissään päätöksenteon hetkellä" (s. 19). Viestintä on vaikuttamista PT:n - mikrohiiren - päätöksentekoinformaatioon. Hätkähdyttävintä Gandyn ihmiskuvassa on, ettei ole ajateltavissa sellaista ihmisten välistä suhdetta, jossa ihmiset keskinäisesti tunnustaisivat toisensa ihmisiksi, joiden välinen yhteisymmärrys ja sopimus ovat mahdollisia. Gandyn teoriassa ihmiset tunnistavat toisissaan - eivät subjektia, vaan objektin, jonka käyttäytymistä on manipuloitava, että oma tavoitteenasettelu toteutuisi.

Esiinestyneeseen ihmiskuvaan ja esiinestyneeseen viestintäkäsitykseen liittyy saumattomasti eräänlainen ekonomismi Gandyn teorian perusperspektiivinä: "Hyödyn maksimointi on kaikkea rationaalista taloudellista käyttäytymistä perustava päämäärä ja motiivi" (s. 28) - ja muunlaista käyttäytymistä ei Gandylle ole. - Tästä saadaan inhimillisten suhteiden kertakaikkinen tuhoutuminen osallisten pääomarationaalissa kalkyyllissa (s. 31): "PT:t ostavat tai hankkivat muutoin informaatiota sen perusteella, miten ennakoivat sen vähentävän päätöksen epävarmuutta", eivät koskaan yksinkertai-

sesti tietääkseen, mitä toinen ajattelee. Jokaisessa kontaktissa, jokaisessa kosketuksessa on taka-ajatus. Gandy jatkaa: "Vaikutusvallan tuottajat hyödyntävät informaatiota sen mukaan, miten ennakoiivat sen lisäävän muiden päätöksentekijöiden päätösten kontrollia." Kukaan ei ole mukana saadakseen inhimillisen kosketuksen; aika, niin kuin kaikki ajat, on omalla tavallaan epäinhimillistä aikaa - enkä epäile, ettekö USA:n todellisuus saa pätevää esitystä Gandyn tarkastelussa. Jokainen monadi elää omaa maailmaansa sysien toisia monadeja uransa tieltä.

Kriittisestä pyrkimyksestä huolimatta tämä on Gandyille ainoa kysymykseen tuleva ihmiskuva, viestintäkäsitys ja teoriaperspektiivi; muut mahdollisuudet eivät tule puheeksi. Samalla kutistuvat toivon näkoalat; sillä jos yhteiskuntapolitiikan ohjauskyky jakautuu tiukasti taloudellisten resurssien mukaan, toteuttaa yhteiskuntapolitiikka vääjäämättä niiden asiaa, joilla resursseja on. Ihmisten, enemmistöjen äänestyspäätökset niin markkinoilla kuin politiikassa - vaikka olisivat todellinen valtaresurssi - perustuvat "häpeällisen puutteelliseen tai väärityneeseen informaatioon" (s.36) - tietysti juuri siksi, että informaatio on tarkoituksenmukaisesti valikoitunut ja muokkautunut tukiaisiin ohjatussa tuotantoprosessissa. Eikä näköpiirissä ole mitään, mikä lupaisi hegemoniasuhteiden muutosmahdollisuutta, varsinkin kun resurssittomia on vaikea saada paitsi informoiduiksi myös ymmärtämään informaatiopelin mieli: "Köyhät ovat oppineet näkemään yhteiskunnassa saatavillaan olevan informaation miltei hyödyttömäksi joko siksi, että se on liian kompleksista tai vaikeaa ymmärrettäväksi, tai siksi, etteivät voi nähdä, miten saattaisivat käyttää informaatiota tilanteensa kohentamiseksi" (s.178).

Resurssittomille joukkoviestintä ei siis ole informatiivista joko sisältönsä tai vähintään vastaanottajan vastaanottoasenteen vuoksi. Gandy ei kuitenkaan yhdistä tätä siihen havaintoonsa, että joukkoviestimien "yleisö on yleensä vain marginaalisesti osallinen yhteiskuntapolitiikan suunnan määrittämisessä" (s.13); tämän havainnon näkökulmasta olisi itseltään selvää, miksei joukkoviestintä ole

suurimmalle yleisöille päätöksentekoinformaatiota, vaan jotakin muuta. - Päiväjärjestyksen asettava viestintä kylläkin kerää suuria yleisöjä; mutta sen yhteiskunnallinen merkitys ei aukea Gandyn tarkastelussa, joka sijoittaa viestinnän yhteisön normatiivisen järjestyksen ulkopuolelle.

Mutta entäpä jos viestintä onkin jotakin yhteisön sisäistä, resurssikkaiden ja resurssittomien dialoginen kohtaaminen joukkoviestinnän normatiivisessa kentässä?

Gandyille yhteiskunnallisia subjekteja (policy actors) on neljä, nimittäin 'kuluttajat', 'poliitikot', 'byrokraatit' ja 'tuottajat' (39-48). Yhdelläkään ei ole yhteiskunnallista suhdetta toiseen subjektiin, eikä voisi olla, se tuli jo selväksi. Kullakin on vastassaan objekti kausaalisen vaikuttamisen kohteena. Gandy tutkii eri aktoreiden subjektistrategioita. Mutta julkisuus ei ole yhtä kuin yhteiskunnallisten subjektien subjektistrategiat, siinä on myös jotain muuta. Objektitkin ovat näet julkisuudessa omina strategioinaan, ja julkisuus muodostuu myös niistä. Paitsi subjektien puheakteista ja muista viestintäteoista (informaatiosta) julkisuus rakentuu myös objektien kuuntelu- ja vastaanottoteoista, ja näillä on oma rakenteellinen osuutensa kokonaisjulkisuudessa. Mutta objektistrategioita (esimerkiksi niitä Gaye Tuchmanin osoittamia objektiivisuusrituaaleja, joiden avulla journalismi erottautuu yhteiskunnallisten aktoreiden subjektistrategioista) Gandy ei tutki, ja tämä periaatteessa puolinaistaa hänen tarkastelunsa.

Teoriassa Gandy ei ole vahvimillaan, ja se näkyy tarkastelun vaillinaisuutena tai - jos sallitaan - mytologisuutena. Parhaimmillaan Gandy on tarkastellessaan usalaisia kampanjointistrategioita, nimittäin eri instanssien informaatiostrategioita terveys-, kasvatus-, tiede-, ja talouspolitiikassa (s.95-176, toinen puoli tutkimusta); informatiivisimmillaan Gandy on konkreettisesti sosiaalitutkimuksessa.

Kauko Pietilä